

AHOLINING TURLI GURUHLARI BILAN OLIB BORILADIGAN IJTIMOIIY ISHNING O`ZIGA XOSLIKLARI

Xolova Mohigul Shavkatovna

Termiz davlat pedagogika instituti

Ismatova Zarina Ismat qizi

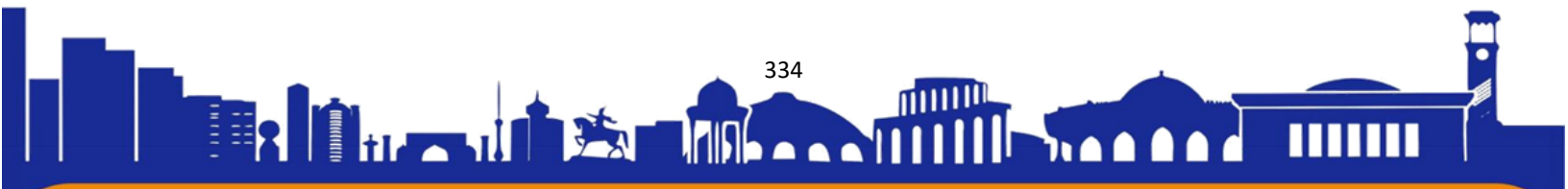
Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: Bu maqola pedagogika jarayonida Aholining turli guruhlar bilan olib boriladigan ijtimoiy ishning o`ziga xosliklari yoritib berilgan. Bu odamlar va ijtimoiy guruhlar qo`llab-quvvatlash himoya qilish tuzatish va ijtimoiy rehabilitatsiya qilish orqali shaxsiy va ijtimoiy qiyinchiliklarni yengishda yordam berishga qaratilgan professional faoliyatlar va Yordam berishning asosiy guruhlar va ular bilan ishlashda o`ziga xosliklari keltirilgan. Bundan tashqari ijtimoiy ishning Fan sifatida qo`llanishi Ijtimoiy ish kasbiy faoliyat sifatida qo`llanishi bundan tashqari Uning Tarixi haqida ma`lumot berib o`tiladi

**Kalit so`zlar:** ijtimoiy ish, ijtimoiy guruhlar, qo`llab-quvvatlash, ijtimoiy rehabilitatsiya, Nafaqaxo`r, jamiyat, faoliyat, yetim bolalar, tarbiyaviy yondashuv.

Ijtimoiy ish — bu odamlar va ijtimoiy guruhlar qo`llab-quvvatlash, himoya qilish, tuzatish va ijtimoiy rehabilitatsiya qilish orqali shaxsiy va ijtimoiy qiyinchiliklarni yengishda yordam berishga qaratilgan professional faoliyat. U yolg`iz nafaqaxo`rlar va nogironlarga yordamni ham, shuningdek, qiynalgan bolali oilalar, uysizlar, giyohvandlar, aroqxo`rlar va ruhiy kasallarga yordamni ham o`z ichiga oladi.

2001-yil 27-iyunda Kopengagenda Ijtimoiy ish maktablari xalqaro assotsiatsiyasi va Xalqaro ijtimoiy ishchilar federatsiyasi tomonidan qabul qilingan ijtimoiy ish ta`rifidan kelib chiqqan holda, „ijtimoiy ishchilarning kasbiy faoliyati jamiyatdagi o`zgarishlarga, insoniy munosabatlar muammolarini hal qilishga hissa qo`shadi; jamiyatda funksional mavjudlik qobiliyatini mustahkamlashga va odamlarning farovonlik darajasini oshirish maqsadida ularni qutqarishga yordam beradi. Inson xulq-atvori va ijtimoiy tizimlar nazariyalaridan foydalangan holda, ijtimoiy ish odamlarning o`z atrofida gilar bilan

hamkorlik qilishga targ'ib qiladi. Inson huquqlari va ijtimoiy adolat tamoyillari ijtimoiy ishning asosidir“.

Ijtimoiy ish fan sifatida ijtimoiy faoliyatning buzilishi holatlarida shaxs, oila yoki jamiyatning ichki va tashqi resurslaridan foydalanish jarayonini boshqarish qonuniyatlari haqidagi ilmiy bilimlar sohasi sifatida tushunilishi mumkin (B. V Kupriyanov). Ijtimoiy ishning boshqa fanlar bilan o‘zaro ta‘sirini aniqlash uning keng hajmlilik xususiyatini, shuningdek, sotsiologiya, psixologiya va boshqalar kabi tegishli bilim sohalaridan farqini ko‘rsatdi.

Ijtimoiy muammolarni yuzaga keltiruvchi sabablarni o‘rganish davomida ijtimoiy jarayonlarni, ijtimoiy munosabatlarni tavsiflashda, ijtimoiy guruhlarining xususiyatlarini tahlil qilishda ijtimoiy ish fan sifatida ilmiy g‘oyalardan, predmeti ijtimoiy fanlarga yaqin bo‘lgan boshqa ijtimoiy fanlarning kontseptual vositalaridan muqarrar ravishda foydalanadi.

Ijtimoiy ish — kasbiy faoliyat sifatida, yordamga muhtojlarga (og‘ir yashash sharoitida bo‘lganlarga), o‘z hayotiy muammolarini tashqi yordamsiz hal qila olmaydigan va ko‘p hollarda hatto, yashay olmaydigan odamlarga yordam berishga qaratilgan (Pavlenok P. D.).

Har qanday faoliyat, shu jumladan ijtimoiy ish ham o‘ziga xos tuzilishga ega bo‘lib, unda har bir element uzviy bog‘langan va boshqalar bilan o‘zaro ta‘sirlashadi, o‘z vazifalarini bajaradi. Ijtimoiy ish ajralmas tuzilma bo‘lib, quyidagi elementlardan iborat: subyektlar; funksiyalar orqali ochiladigan tarkib; vositalar (tashkiliy-texnik, moliyaviy va boshqalar), nazorat va maqsadlar. Ijtimoiy ishning kasbiy faoliyat sifatidagi maqsadi, bir tomondan, mijozning manfaatlarini qondirish bo‘lsa, ikkinchi tomondan, jamiyatda barqarorlikni saqlashdir. Ushbu muammoning eng maqbul yechimi bu ikki maqsad o‘rtasida murosaga erishishdir.

Aholining turli guruhlari bilan olib boriladigan ijtimoiy ishning o‘ziga xosliklari har bir guruhning yosh, ijtimoiy holat, ehtiyoj va muammolariga qarab farqlanadi. Quyida ayrim asosiy guruhlar bilan ishlashdagi o‘ziga xos jihatlar keltirilgan:

1. Bolalar bilan ijtimoiy ish Himoyaga muhtojlik: Yetim bolalar, nogironligi bo‘lgan bolalar, zo‘ravonlikka uchraganlar. Tarbiyaviy yondashuv: Emotsional va psixologik qo‘llab-quvvatlash muhim. O‘yin va ta‘lim asosidagi metodlar qo‘llanadi.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-4

2. Yoshlar bilan ijtimoiy ish Kasbga yo'naltirish, bandlikni ta'minlash. Psixologik maslahatlar (masalan, stress, depressiya bilan kurashish). Narkotik, jinoyatchilik, radikalizm kabi xavf-xatarlardan himoya qilish.

3. Ayollar bilan ijtimoiy ish Ayollarning huquqlarini himoya qilish. Oilaviy zo'ravonlik qurbonlariga yordam. Kasb-hunar o'rgatish va iqtisodiy mustaqillikni ta'minlash.

4. Nogironligi bo'lgan shaxslar bilan ish Jamiyatga integratsiya qilish.

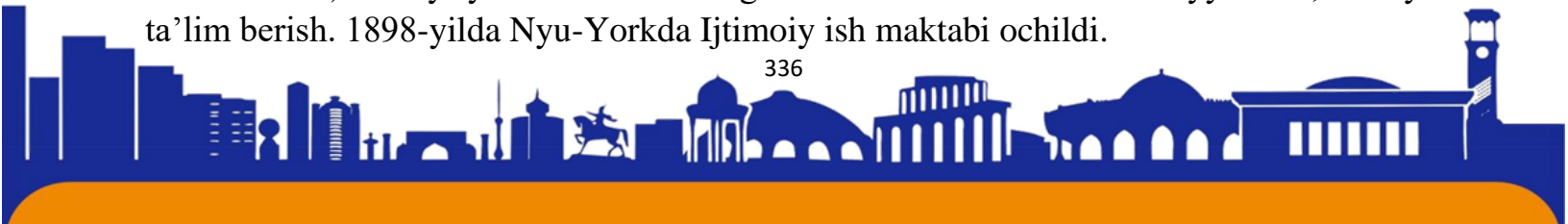
Maxsus ijtimoiy xizmatlar: reabilitatsiya, texnik vositalar bilan ta'minlash. Teng imkoniyatlar yaratish.

5. Keksalar bilan ijtimoiy ish

Yolg'izlikni kamaytirish, psixologik yordam. Tibbiy va ijtimoiy xizmatlarni uy sharoitida ko'rsatish. Faol qarilikni qo'llab-quvvatlash dasturlari.

6. Muhojirlar va ijtimoiy nochorlar.

Huquqiy yordam va hujjatlarni rasmiylashtirish. Til va madaniyatga moslashishda yordam. Ijtimoiy himoya tizimlariga yo'naltirish. Aholining har bir guruhi bilan ishlashda madaniy, diniy, hududiy omillar ham hisobga olinadi. Ijtimoiy ishchi har bir guruh ehtiyojlariga mos yondashuvni tanlashi zarur. XIX asrning ikkinchi yarmida Buyuk Britaniyada vujudga kelgan Uyushgan xayriya jamiyati va Turar joy harakati kabi tashkilotlar professional ijtimoiy ishning paydo bo'lishi uchun asos tayyorladilar. 1887-yilda asos solingan Uyushgan xayriya jamiyati, 1886-yilda Nyu-Yorkda tashkil topgan Qo'shnilar gildiyasi andozalari asosida 1880-yillarda AQShning Baffalo shahrida ham xayriya tashkiloti tashkil topdi. Bu tashkilotlarning ikkalasi ham kambag'allarga amaliy yordam ko'rsatish maqsadida tashkil etilgan bo'lib, ularning ishida aholining yuqori va o'rta qatlamlaridan bo'lgan o'qimishli kishilar qatnashgan. Bunday tadbirlar, ayniqsa, ijtimoiy ishni o'zlarining ijtimoiy mavqeini yaxshilash va iqtisodiy mustaqillikka erishish imkoniyati sifatida ko'rgan yosh ayollarni o'ziga tortardi. 1892-yilga kelib, AQSH va Kanadaning yirik shaharlarida ushbu turdagi 92 ta xayriya tashkilotlari tashkil etildi. Baltimordagi uyushgan xayriya jamiyatida ishlagan Meri Richmond xayriya ishlarini yaxshilash masalalarini hal qilishda ta'limni birinchi o'ringa qo'ygan. Shu bilan birga, u ikkita yo'nalishni ajratib ko'rsatdi: ma'rifiy ishlar (maqolalar chop etish, davriy nashrlar tashkil etish, ommaviy nutqlar, seminarlar, jamoatchilik, o'quvchilar va talabalar bilan uchrashuvlar) va xayriya ishlari bilan shug'ullanuvchi mutaxassislarni tayyorlash, kasbiy ta'lim berish. 1898-yilda Nyu-Yorkda Ijtimoiy ish maktabi ochildi.

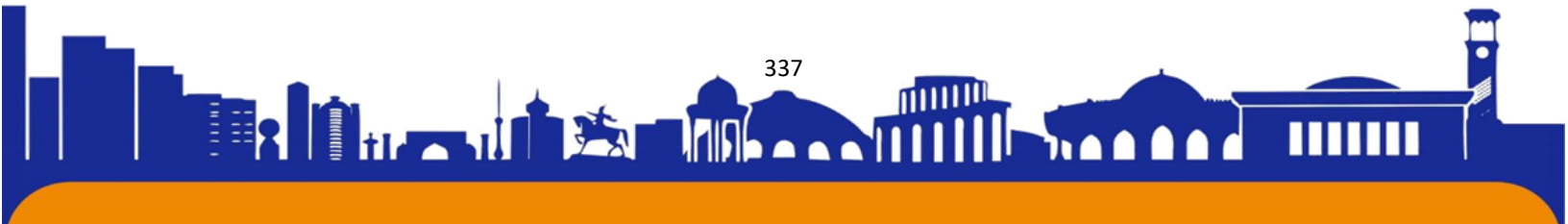

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-4

1899-yilda Amsterdanda ikki yillik o'quv dasturi bo'yicha Ijtimoiy ishchilarni tayyorlash instituti ochildi. Shu yili Berlinda ijtimoiy sohada ishlashni istagan yosh ayollarni bir yillik tayyorlash dasturi ish boshladi. 1910-yilga kelib, dunyoda 15 dan ortiq (ulardan 5 tasi AQShda) ijtimoiy ishchilarni tayyorlaydigan ta'lim muassasalari mavjud edi.

Birinchi jahon urushidan so'ng, Qo'shma Shtatlarda ijtimoiy ishda diagnostika deb ataladigan yo'nalish paydo bo'ldi, u Nyu-Yorkdagi Smit kollejiga aloqador bo'lib, bu yerda ijtimoiy ishchilarni psixiatriya xizmatlarida ishlash uchun tayyorlashgan. Ularga bo'lgan ehtiyoj juda katta edi, chunki Birinchi jahon urushi qatnashchilari turli xil psixologik muammolarni boshdan kechirardilar. Ushbu yo'nalish ijtimoiy ishni mijozni davolashdan, uning shaxsiyatini o'zgartirishdan va atrof-muhitga moslashishiga yordam berishdan iborat deb tushungan.

1930-yillarda Pensilvaniya shtatida ijtimoiy ishda funktsional yo'nalish paydo bo'ldi, bu ijtimoiy ishchi va mijoz o'rtasidagi hamkorlikka qaratilgan bo'lib, rasmiy va avtoritar munosabatlardan voz kechishni ko'zda tutadi. Ushbu yo'nalish ijtimoiy ishni davolash sifatida emas, balki xizmat sifatida ko'rib chiqdi. Elberfeld sistemasi zamonaviy Ijtimoiy yordam tizimi shakllanishida muhim ahamiyat kasb etdi. 1852-yilning Aprel oyida Prussiyaning Elberfeld shahri tadbirkorlari (hozirgi vaqtda shahar Wuppertal tarkibida) D. fon der Haydt, G. Shliper va D. Peters shahar Kengashiga jamoatchilik ruhining yangi kontseptsiyasini taqdim etdilar. Muhtojlar ikki guruhga bo'lindi: „uydagi“ va „tashqi“. „Uydagi“ muhtojlar shaharning ijtimoiy muassasalarida (uysizlar yotoqxonasi, tashlab ketilgan bolalar uchun boshpana, ruhiy kasallar shifoxonasi) edi. Qolganlar barcha muhtojlar esa „tashqi muhtojlar“ deb nomlangan. Ular bilan ishonchli vakillar ish olib borgan. Vakillarning vazifasi ota-onalar farzandlariga yaxshi tarbiya berishlari uchun ularga „dalda berish“ bo'lgan; bolalarda esa ota-onani hurmat qilish, ularga yordam berishga intilish kabi hislatlarni tarbiyalashlari kerak edi. Vasiylar har bir oila ehtiyojining sabablarini o'rganib, haqiqiy muhtojlarni aniqlashgan. Agar shoshilinch moliyaviy yordam talab etilsa (bolalar tug'ilishi, dafn marosimi, kasallik), vasiy uni o'zi bergan bo'lsa-da, nafaqani uzaytirish uchun maxsus ruxsatnoma kerak edi. Elberfeld tizimining tamoyillari (bepullik, individualizatsiya, markazsizlashtirish va qisqa muddatli yordam) 1880-yilda Nemis kambag'allar farovonligi va xayriya uyushmasi tomonidan qabul qilangan.

Foydalangan adabiyotlar ro‘yxati:

- 1.Egamberdiyeva N.M. Ijtimoiy pedagogika (darslik) –T.: 2009
- 2.Mavlonova R. va boshqalar. . Ijtimoiy pedagogika (o‘quv qo‘llanma) –T.: 2009
- 3.Begmatov A., Quraev M. Ijtimoiy pedagogikaning dolzarb masalalari. T.: OPI to‘plami. 2008
- 4.Quronov M.Q. Qurboniyazova Z.Q. Ijtimoiy pedagogika. T.: 2003
- 5.Qurboniyazova Z.Q. Ijtimoiy tarbiya muammolari. Halq ta’limi, 2003, 6-son